

POMAZAĆ (357) *vb pf [i impf]*

pf (357), [*impf* (*praes*)].

o oraz drugie a jasne (w tym w a 1 r. błędne znakowanie). ◇ *W inf* -ma-. ◇ *W formach imp* -maż (19), -mąż (3); -mąż *RejZwierc*, *BudBib*; -maż : -mąż *SienLek* (11:1); -maży. ◇ *W pozostałych formach* -ma- (206), -mą- (3); -ma- : -ma- *MurzNT* (2:1), *SienLek* (12:1), *BudBib* (2:1).

inf pomazać (61). ◇ [*praes* 1 sg pomazám.] ◇ *fut* 1 sg pomażę (1). ◇ 2 sg pomażesz (34). ◇ 3 sg pomáže (24). ◇ 2 pl pomażecie (1). ◇ 3 pl pomażą (2). ◇ *praet* 1 sg m pomazałem, -m pomazał (8). *f* -em pomazała (2). ◇ 2 sg m pomazałeś, -ś pomazał (9). *f* pomazałaś (1). ◇ 3 sg m pomazał (97). *f* pomazała (12). ◇ 3 pl m pers pomazali (16). *subst* pomazały (1). ◇ *plusq* 2 sg m -ś był pomazał (1). ◇ 3 sg m był pomazał (1). *f* była pomazała (3). ◇ 3 pl m pers pomazali byli (1). ◇ *imp* 1 sg niechaj pomażę (1). ◇ 2 sg pomaż (21), pomaży (15); pomaż *Leop*, *BibRadz* (2), *BielKron* (2), *RejZwierc*, *BudBib*, *CzechRozm*; pomaży *ArtKanc*; pomaż : pomaży *FalZioł* (2:7), *SienLek* (11:7). ◇ 3 sg niech, niechaj pomáže (2). ◇ *con* 1 sg m bym pomazał (1). ◇ 2 sg m byś pomazał (1) *March*², by pomazał (1) *BiałKat*. ◇ 3 sg m by pomazał (5). ◇ 3 pl m pers by pomazali (6). *subst* by pomazały (3). ◇ *con praet* 3 sg m by był pomazał (1). ◇ *impers praet* pomazano (3), było pomazano (1) *BiałKat*. ◇ *con* by pomazano (1). ◇ *part praet act* pomazawszy (20).

Sł stp, *Cn notuje*, *Linde XVI w*.

1. Pokryć powierzchnię jakąś substancją, najczęściej mazią lub płynną; ungere, linere, ponere *PolAnt*, *Vulg*; fundere *Vulg* [w tym: kogo (13), co (żywotne) (2), co (128)] (200) : [Pan Bóg do Mojżesza:] A rozmoczywłszy we krwi iego [baranka] fnopek Izopu/ pomażecie podwoie obá v drzwi y zwirzchu w domiech fwoich *BielKron* 30.

pomazać czym (6): Ribitw gdi niem [olejkiem z cegły] fieć pomáže: famy riby do niey idą. *FalZioł* II 23; Gdyby krwią Dudkową głowę człowieka fpiączego pomazał/ tedy miewa czartowłkie á ftrafzliwe widzenie. *FalZioł* IV 26d, IV 35b; [alchemik to, co wytworzył] pomáže fárba zwirzchu/ vkaże drugiemu/ chwali iż to dobre początki/ ále iefzczę trzebá guldwasser lepiej przypráwić *BielKron* 26, 447. *Cf pomazać czego czym*.

pomazać czego czym (1): (marg) Ná złe włofy w oczu. (-) Wymy powieki ciepłym ługiem wybierzze włofy złe fczypawkámi/ pomázawłszy ich żywica/ ábowiem fye ták włos niełatwie snich może wymknąć *SienLek* 70v.

pomazać co na co [= *czym co*] (1): gdy to [auripigment] rospuńcifz miodem á pomazefz na fczzepy/ mrowki y gálencze pomrą gdzie na to przida [!] á vkułzą. *FalZioł* III 40d.

Szereg: »napuścić albo pomazać« (1): Armare ferrum veneno, Miecz/ álbo/ drzewce yádem nápuścić/ álbo/ pomázác. *Mącz* 16b.

[*Przen*:

Zwrot: »sobie trochę [czym] gębę pomazać« = *slabo coś poznać*: Od Káplánów fye trzebá vczýć/ kto chce wiedzieć o Pánie Chryfтуšie: nie od fzewców álbo tkaczów/ którzy fye miniftrámi zowá. [...] od chłopów niewmieiętnych/ którzy fobie tylko trochę písmem gęby pomázáli. *BiałPos* 163 (*Linde*).]

a. Posmarować, natrzeć w celach leczniczych lub higieniczno-kosmetycznych [w tym: kogo (4), co (żywotne) (2), co (= chore miejsce) (71), co (= środek leczniczy) (7); czym (85)] (124) : *OpecŻyw*

63; Proch tego ziela [...] mięło martwe ktore bywa w fištułach trawi/ pomazawfzy tym prochem/ z miodem przełnym. *FalZioł* I 10c; gdy nim [sokiem ćwiklanym] pomazełz bliznę/ oddala finoć y czarnoć kthora bywa około y nabliznie *FalZioł* I 20b; Sok tego ziela na przeciwko wkąfzeniu węża iefth barzo dobry gdy nim miefcze pomazełz wkąfzone *FalZioł* I 24b; Też sok Czelidoniowy ftrochą fiarki kiedy pomazełz fkorę thym/ krofty y inŹe łzkaradoŹci zgładza *FalZioł* I 30c; Też sok Szałwije wy czyrni [!] wlofy gdy ie ktho pomaze *FalZioł* I 137a; Thy wŹytki rzeczy zmiefzay łpołem/ áktorákolwiek ranę thym pomazełz: nie trzeba na nię plaŹtru áadnego kłáć, Bo fie zgoij. *FalZioł* V 116, I 2b, d, 7d, 11a, 14c (48); *MurzNT Ioann* 9/11; *BibRadz 2.Par* 28/15, *Tob* 11/7; *BielKron* 97v; GNidy gdy pomaze pŹim łáđłem/ tedy łpáđná. *SienLek* 49v; vwarz w wodŹie roŹey NámieŹzay s tym ziemie czarney/ Rychłe odelzenie [bólú głowy] weźmieŹz Gdy rázow kilká pomazełz. *SienLek* 51v; weźmi Ráftu dlúgiego korzonek/ á ofkrob ij chędogo/ pomazyłz go oleykiem bobkowym/ potym thám [w łono] wetkni. *SienLek* 108v; Też ná ochffát á owŹém wodny ták vczyń: pomazy wędzidło łáynem człowieczym/ á włóz go w vŹtá koniowi *SienLek* 168, 12, 50, 51v, 61, 64v (25); *BudBib Tob* 11/7; iefliby cię téz robaczki gábály/ Słoniną ie pomázáć/ fortél ná nie máły. *WyprPl* C2; *WujNT Ioann* 9/6, 11.

pomazać czego [w tym: miejsce chore (2), środek leczniczy (1)] (3): *FalZioł* V 99v; A on [jeden doktor, któremu drugi oczy wyjął] rzekł iemu: [...] iákoŹ mi obiecał wpraw mi ie záfie. A on rzekł: Rad to wnetki vczyńię. Y wŹiáł onę máŹć y pomázáł oczu y wnątrz y ze wnątrz y wložyl záfie oczy ná mieyfce łwe *HistRzym* 95v, 95v.

pomazać komu, czemu (żywotne) (10): *FalZioł* IV 9a; *Leop Ioann* 9/11; Pomázáł oycu zołcią rybią oczy/ y przeyrzał *BielKron* 98; áby wŹtał [niemocny] kiedy páđnie/ zákol mu igłą wielki pálec v nogi/ á oną krwiá wárgi iemu pomáz. *SienLek* 59; Nogiec álbo napáŹć iefth bydłu nagła Źmierć/ [...] á thák łkoro obaczyłz iż go nogiec morzy/ wnet mu miodem ćiepłym oczy pomáz *SienLek* 167, 57, 58, 106, 170v, 181v.

pomazać na co [w tym: na środek leczniczy (2), na chore miejsce (1)] (3): [Jezus] vczyńil blo to z fliny/ ij pomázáł na iego oczy ij rzékł iemu: lidzi vmyfie w Źtawie Siloe/ [...] vmyl fie ij przeyrzáł *OpecŻyw* 63; ktoraby rana nie chciała rofc/ tedy thego oleyku na fleytuch pomazać/ á wranę czyfcie wložyc *FalZioł* V 99v, I 149b.

pomazać z czym (3): DAchowka gdy iefth dobrze vpalona, ma moc przepalájącą ciało. A dla tey przyczyney kiedy będzie vmiefzana á pomaze z nią miefcze/ tedy pomaga na Źwierzb *FalZioł* IV 58c, IV 37c, 46d.

pomazać na czym (2): Też EmplaŹtr z kádzidła maŹticy á z Źmoły/ dobrze na pierfi przykládać/ albo pod pierfi/ Ale pierwiey na cieie oleiem iakiem pomazać, aby EmplaŹtr nie przyŹchnął *FalZioł* V 36v, IV 39c.

pomazać po czym (2): Kazał Ezáiałz przynieŹć Figow/ y pomázáł Ezechiałzá po twarzy/ y był zdrow. *BielKron* 89v; *SienLek* 170v.

pomazać w czym (1): PothymŹe Baba pomazawfzy lewą rękę w oleyku Lilijowym/ albo w czym inŹem czoby rękę oflizało/ palcze v ręki ŹthuliwŹy, ma wetknać w żywot rodzączey *FalZioł* V 33v.

pomazać gdzie (14): Theż łzy w oczu wyfufza gdy nim [opium] około oczu pomazełz *FalZioł* I 95b; pot łnich [rąk] poydzie y z inłzego ciała gdzie pomazełz tym oleykiem [pokrzywianym]. *FalZioł* I 152d; Ten plałtr małz tak czynić/ wziąć chufłtę moczną á przymierzywłzy iżby ranę załloniło, pomaz po iedney łtronie białkiem cienko/ á na ten białek thymi prochy potrzebni á przyłož. *FalZioł* III 31a, I 70b, III 13b, IV 27b; to wełpoł zmiełzawłzy/ pomazyłz thym/ gđziekolwiek włofow niechcełz mieć *SienLek* 70v; czop zrzodkwie vłtruzy Miodem go zwierzchu pomazy/ Wetkniż go w zad co nadáley Pozbędzielz tym choroby złey. *SienLek* 99v; wziąć wełny świezey nieplókáney/ á vwalawłzy w oney máści/ vczyń zwitek iáko knot włóżyć w łono/ á ofłátek około pomazác. *SienLek* 117v, 145v, 170v; *HistRzym* 95v [3 r.].

W charakterystycznych połączeniach: pomazać bliznę, brodawki, chorego, ciało (na ciele) (3), na czeluściach, członek (tajemny) (2), czoło, czop, głowę (4), gnidy, guz, konia, kraje [czego], krosty (4), krzyże, lico (3), macicę, mies(t)ce (7), nogi, nozdrze (2), oczy (oczu, około oczu, na oczy) (13), około paznokciow, piegi, piersi, po plecy, powieki (2), pulszy (2), ran(k)ę (7), rękę (2), robaczki, siekanie, skorę, skroni(e) (3), śledzionę, świerzb (2), po twarzy, wargi, włosy (3), wrzody, żyłę, żywot (4); pomazać na flejtuch, korzonek, (na) list (3), wędzidło; pomazać białkiem (2), błotem (2), ciastem, z dachowką, gnojem, krwią (3), łajnem, łojem, miodem (6), moczem, (z) mułem (2), mydłem, olej(ki)em (olejku, w olejku) (11), opijum, prochem (2), sadłem, słoniną, smołą (2), sokiem (10), tłustością, winem, wodką (z wodą) (2), żolcią (6); pomazać ciepło, dobrze, po jednej stronie, z wierzchu (2), wnątrz, zewnątrz.

Zwroty: »pomazać maścią« [szyk zmienny] (8): FalZioł I 3d, V 41; gdy korzeń łtłuczelz z dobrą tłutą figą/ á lice pomazełz oną maścią/ [...] thoć zmárłki wyciągnie/ y lice dźiwnie wygládzi. *SienLek* 80; iełliby byłá ráná śieczona álbo przebita/ tedy ogoliwłzy [...]/ zámoczyć chufłtę álbo pácezi w fiołkowym oleiu/ y nátkác ránę/ á około pomazác tą maścią [!] *SienLek* 145v, 75, 123; *HistRzym* 17, 95v.

»pomazać olejkem wonności« [dla upiększenia] (1): k wietłzey piękności/ Pomazáłá [*Judyta*] oblicze łwe oleykiem wonności *LubPs* hh4.

Przen (1) :

W połączeniu szeregowym (1): Iáko Pan Bog mowi do każdego tżłowieká vkázuiąc mu nietzyłthość iego: iákoby do iákiey niewiáłty wzgárdzoney [...] łtáłás fię żoną moią/ y omyłem cię wodą/ y otzyściełem krew twoię s ciebie/ y pomazałem cię oleiem/ y przydziałem cię. *KrowObr* 143.

Zwrot: »pomazać olejem« (1): *KrowObr* 143 cf *W połączeniu szeregowym*.

b. *Dokonać namaszczenia wymaganego przez rytuał lub zwyczaj* (67) :

Zwrot: »olejem żegnany pomazać« (1): S. Aufłtrebertá náviedzaiąc ią/ á oleiem żegnany pomazáłá/ cudownie ią zleczyłá. *SkarŻyw* 193.

a. *Przy wyświęcaniu kapłana, króla lub miejsca kultu; consecrare, sanctificare Vulg* (17) : Ia ieltem Bog Bethel/ gđzieś pomazał kámień/ y obietnicę mi łlubił. *Leop Gen* 31/13, *Lev* 8/11; *BibRadz Lev* 8/11; (*marg*) Święcenie Kápłanow. (–) s ktorego [ofiarnego skopu] wzyawłzy Moizelz krwię/ pomazał końce vchá ich [*Aarona i synów jego*]/ y pálec podle wielkiego palcá vpráwey ręki tákież v nogi/ ofłátek krwię wylał ná ołtarz w koło *BielKron* 37v, 37v, 329.

pomazać komu (1): Potym [arcybiskup] wziął kielich s krzyżmem/ odzienie [królowi] rospiąwłszy/ Pomazał mu do łokcia od dłoni począwłszy. Práwice/ rámię/ pierśi/ y grzbiet między plecy/ Ná krzyż/ á orácye mowił k wżelkiey rzeczy. *StryWjaz* C2v.

pomazać czym (7): Z tych rzeczy vczyniłz máść pomázowania świętego [...]. Tem pomázefz Przybytek zgromádzienia/ y łkrzynię świádectwá. Táke Stoł y ze wżytkiem naczyniem iego/ y Lichtarz ze wżytkiem naczyniem iego/ tháke y Ołtarz kádzienia. *BibRadz Ex* 30/26. *Cf Zwrot*.

Zwrot: »olejem (świętym), maścią pomazać« = *sanctificare oleo, ungere unguento Vulg; ponere ex unguento PolAnt* [szyk zmienny] (4:2): *Leop Ex* 30/26, *Lev* 8/11; Ktoby śmiał tákowá maść [świętą] przypráwować/ ábo ktoby iá cudzoziemcá pomázal/ niech będzie łtrácon z ludu łwego. *BibRadz Ex* 30/33; Sługi kościelne z rosказánia Bózego też Moizefz łpołobił z narodu Lewi Aaroná y łny iego/ [...] Aaronowi ręce námázal y łal ná głowę oleiem świętym. A łny iego w łzátý łniáne vbrał łubtylne/ y páfy przypáłal/ włóżył ná nie czápkí/ á ręce oleiem pomázal święćac ie. *BielKron* 37v, 37v; *SkarŻyw* 347.

Szereg: »pomazać, (i, a) poświęcić; pomazać święćac« = *ungere et consecrare a. sanctificare Vulg* [szyk 5:2] (6:1): W On dzień gdy iuż Moizefz dokonał Przybythku/ y połtháwił: pomázal/ y poświęcił gi ze włsyłtkim łprzętem iego: Ołtarz tákeż/ y włsyłtko naczynie iego: łtáło łie że [...] *Leop Num* 7/1, *Lev* 8/11; *BibRadz Lev* 8/10; *BielKron* 37v [3 r.]; *SkarŻyw* 347.

β. *Przy oczyszczaniu kogoś z grzechu* (5) : tedy kápłan ofiárę vczynił z iednego báráná zá grzech áłbo wyłtepek/ wzyáwłszy krwi z niego pomázal koniec vchá práwego onego człowieká/ y końce pálcow v nogi y ręki podle wielkiego pálcá. *BielKron* 37.

pomazać komu (3): co zoltánie oleiu wlewey ręce/ pomáze [kapłan] koniec vchá práwe⁶⁰/ y pálec wielki v ręki y nogi práwey/ onemu ktory łie czýści *Leop Lev* 14/17, *Lev* 14/14, 25.

Zwrot: »pomazać krwią« = *ponere de sanguine Vulg, PolAnt* [szyk zmienny] (2): *Leop Lev* 14/25; Iełliby kápłan pomázany zgrzełszył iáko ieden z ludu łopolitego/ tedy niech zá grzech łwoy [...] ofiáruie ćielcá zdrowego Pánu. [...] Omoczy pothym pálec łwoy we krwi [zabitego cielca]/ á łiedm kroc iá kropić będzie przed Pánem [...]. Tenże kápłan pomáze krwią oná rogi v Ołtarzá kádzienia wonnego przed Pánem *BibRadz Lev* 4/7.

γ. *Przy udzielaniu sakramentów* (6) : *RejKup* m5v; Nie lékárłkim tedy oleiem/ ále duchownym [apostołowie] mázáli: bo ilékolwiek ich było pomázano/ wżyłcy bywáli zdrowi *BialKat* 381v; *WujNT* 429.

Zwrot: »krzyżmem, olejem (świętym) pomazać« [*w tym: krzyżmem albo olejem* (1)] (1:1): ktory łye chrzći/ mówi Cypryan S. potrzebá áby go krzyżmem áłbo oleiem pomázano *BialKat* 243v; [*Zygmunt August*] áby Pan Bog członki wżyłtki iego łobie miłymi vczynił/ oleiem świętym ony pomázac dał/ y ták iuż práwie wżyłtek Pánu Bogu się poruczywłszy. Vmárł iełt. *BialKaz* M4v; *CzechRozm* 73.

δ. *Jako sposób uzewnętrzniania swych uczuć, tu zwykle szacunku dla gościa, którym jest Chrystus* (17) :

Zwroty: »pomazać głowę« = *caput ungere Vulg, PolAnt* [szyk zmienny] (6): Iezu ktorys za łwiat maiąc vcierpieć głowę łobie pomazać w Bethanijey dopułcił. łmiłuy łie nad nami. *TarDuch* B6v; *LubPs* ee3v; *Leop Luc* 7/46; gdy łościćie nie bądźcie iáko łokryći łudźie łmęthney twarzy: Abowiem

oni twarzy swoie odmienią aby się ludziom zdało iż począ: [...] Ale ty gdy pościsz/ pomóż głowę twoją [pomazanie głowy wonnościami było oznaką radości] *BibRadz Matth 6/17; RejPos [308]; WujNT Luc 7/46*.

»pomazać maścią (drogą), olej(ki)em, oliwą« = *oleo a. unguento ungere Vulg [szyk zmienny] (9:3:1): OpecŻyw 46, 66v, 69v, 84; OpecŻywSandR nlb 3; Pokarze mię śprawiedliwy [...]/ Wszakże mi nie w gniew nie wrzucił to jego karanie łrogie/ [...] wdzyćznye przyymę prawie iak oleyki drogic/ Ktoremiby miano kiedy pomazać nędzną mą głowę *LubPs ee3v; Leop Luc 7/46; RejPos [308], 352v; Nie pomazałeś oliwą głowy moiej: á tá [tj. jawnogrzezsznica] oleykiem nogi moiej pomazała. WujNT Luc 7/46, s. 186, Ioann 11/2.**

»pomazać nogi [czyje (= Jezusa)]« = *ungere pedes PolAnt, Vulg [szyk zmienny] (4): OpecŻyw 70; MurzNT Ioann 12/3; A tá Mária była ona która była pomazała nogi Pánkie máściami RejPos 352v; WujNT Luc 7/46.*

ε. *Przy przygotowywaniu zwłok do pogrzebu [w tym: o ciele Chrystusa (17)] (21) : Magdaléna nogi [Jezusa zdjętego z krzyża] tzałuiąz mowila: Proffę was niecháy iá ty náwłiętłfée nogi/ v ktorychem grzechom odpulfćzenijé wzięła/ łama pomazę *OpecŻyw 156v; TRzy marié półly Drogié małci niełly/ Chcialy Kryfta pomazatz/ Iemu czełtz ij chwále datz. OpecŻyw 171v [idem: ArtKanc], 153v, 156v, 164v; MurzNT Mar 16/1; MWilkHist C; ArtKanc F14v.**

Zwroty: »ciało pomazać« = ungere corpus Vulg [szyk zmienny] (9): OpecŻyw 156v [3 r.], 166; Mącz 308c; MWilkHist A4v; Drogim Bálámem ciało [Jezusa] pomazáli/ á z nabożeństvem w Sydon wwiáli/ wložyli ie w grob oftátniej godziny ArtKanc D10v; WujNT Mar 14/8, s. 186.

»maściami(-ą), balsamem, olejki (I) pomazać« [szyk zmienny] (6:1:1): *OpecŻyw 156v, 166; HistJóz E3v; gdy Iozeph obaczył śmierć oycá swoiego/ padł ná oblicze iego płáčząc y całuiąc/ przykazał ługom swoim aby go drogiemi máściami pomazali/ iako v nich obyczay bywał. BielKron 19, 144v; Pollincio, Bálámowác/ to yełt/ wedle łtárego obyczáyu vmártych ludzi ciála oleyki pomazać Mącz 308c; MWilkHist A4v; ArtKanc D10v.*

Przen (1) :

Zwroty: »ciało pomazać« (1): OpecŻyw 157 cf »maściami pomazać«.

»maściami pomazać« (1): *O Iezu [...] Dáy mi [...] toż náwłiętłfée ciało maściami tznót pomazatz OpecŻyw 157.*

2. *W religii mojżeszowej i chrześcijańskiej: z woli bożej wyróżnić kogoś, powołać do pełnienia wysokiej godności przez ceremonię namaszczenia; ungere Vulg, PolAnt [w tym: kogo (107)] (109) : pan bog tą panną pomazał gdy zducha łzwyątego krola wzyuoczye nołyla PatKaz III 131v; Tedy rzekł Pan: Włtáń/ á pomóż go: Boć ten iełt. A ták wzięł Sámuel rożek oleiu/ y pomazał go między brácią iego: A od onego dnia łprawował porządnie Duch Boży Dawida Leop 1.Reg 16/12-13, 4.Reg 11/12; BibRadz Lev 7/36, I 156b marg; HEnrykus [...] Sáłkie kłiążę/ był wybran zá Cefárzá w Niemcech/ áczkolwiek go Papież nie pomazał/ ále od inłznych był wdzyćznye przyięt BielKron 173v; Gdzie Cefarz zá iego [Wratysława] powolnoścía wzięwłzy koronę Krolewłką wdział mu iá ná głowę/ á Błkupowi Moguntyńłkiemu rołkazał pomazać według obyczáiá. BielKron 324v, 65, 74, 177v, 325, 344v.*

pomazać ku czemu (1): (*nagł*) Przy obieraniu Ministrów albo Seniorów w Kościele Páńskim/ Piofńká nadobna. (-) [...] Rácźże ie łam BOftwem łwym poświęćić/ á światłem łwym niebiełkim oświećić/ pomáżyłz ie przez Duchá świętego/ ku służbam Kościoła twego. *ArtKanc* K17.

pomazać na co (30): MIkołay Papiież Rzymiánin był wybran ná łtolec Papielki/ przed ktorym był vciekł chroniąc łie łwieckiey czći do iedney iáłkinie/ s ktorey go potym wywiedli á pomázali ná to dołtoieńftwo. *BielKron* 171v, 172, 185; Potym mu [*Heliaszowi*] Pan powiedział: [...] Przyłzedłzy [*do Damaszku*] Házáhelá/ wnetże gdy obaczyłz/ Izráelłkim go krolem/ oleiem náznáczyłz. [...] Helizeufzá łyná/ tám Sáphátowego/ Ktory iełt z Abelmelá/ oleiem też tego. Ná Prorocłto pomáżełz *HistHel* C4. Cf *Zwroty*.

pomazać nad kim (1): *BielKron* 50v cf »wybrać albo pomazać«.

Ze zdaniem celowym [*w tym: aby* (3), *że* (1)] (4): *Leop Ex* 30/30; *BielKron* 33v; To mowi Iehowá Bog Izráelow/ Pomazałem cię (ábyś był) krolem nád ludem Iehowj nád Izráelem. *BudBib* 4.Reg 9/6; Pánie Boże tyś Krolem tu Páńftwá náłzego/ zdawná będąc y teras raczyłeś wzięć tego/ ktoregoś nam był pomázał/ áby nam pánował *MycPrz* I [A3]v.

W połączeniach szeregowych (2): Lew Papiież Kárlá Wielkiego krolá Fráncułłkiego mocno ná tey łtolicy włádził/ obwołał/ pomázał/ y potwirdził *RejAp* 113; iłz go [*Aarona*] Pan Bog/ nic niepomińc ná przelży wyłtępek iego/ naywyłzłzym káplánem Moyżełzowi vczynić y poświęćić/ y pomázac kazał *SkarŻyw* 491.

Zwroty: »pomazać [czym] na kapłaństwo« (1): Do tego vbioru kazał P. Bog Moyżełzowi vczynić zmirry/ cynámonu/ ztrćiny wonney/ z káłyey y z oliwy/ oleiek drogi/ y pomázac im Aaroná y łyny ie⁸⁰ na kápláńftwo. *SkarŻyw* 491.

»pomazać na krolestwo (*a. stolec krolewski*), na cesarstwo, krolem, za krola, na krola, krola« = *ungere in regem Vulg, PolAnt* [*szyk zmienny*] (24:4:2:2:1:1): łtegożeś [*Boże*] był národu náłazł Dawidá łlugę łwego/ ktoregoś kázał pomázac ná łtolec krolewłki ku poczćiwolći łwoiey. *RejPs* 132; *Leop* 1.Reg 16 *arg*, 3, 2.Reg 5 *arg*, 3, 17, 12/7; Rzekł Sámuł Saulowi/ Pan mię polłá ábym cię pomázał Krolem nád ludem iego Izráelłkim *BibRadz* 1.Reg 15/1, 1.Reg 15/17, 3.Reg 19 *arg*; rofkazał Pan Bog Sámułowi: Polłec iutro do ciebie mężá z národu Beniámin/ ktorego pomázełz ná krolełto ludu Izráelłkiemu. *BielKron* 63v; tám go [*księcia Arnolfa*] Formoz Papiież ná Cefárlftwo pomázał. *BielKron* 172; on mu [*pruski mistrz Mendokowi*] v Papiieżá wypráwił iłz go ná krolełto Litewłłkie przez polłá pomázano. *BielKron* 362, 50v, 63v, 64, 65, 69v (20); Tu dopirko powiedział Prorok/ iłz to iełt ten ná kthorego Pan raczył włozyc rękę łwoiey/ y pomázał go [*Dawida*] wnet ná krolá *RejPos* 56v, 150v [2 r.]; pomázali Dawidá zá krolá nád Izráelem. *BudBib* 2.Reg 5/3; *HistHel* C4.

»olejem (*a. olejkiem*) (świętym *a. pomazowania, a. wesela*) pomazać« [*w tym: „sobie”* (1)] = *oleo sancto ungere Vulg* [*szyk zmienny*] (5): *PatKaz* III 112v; *WróbŻolt* 88/21; Ktoregom [*Dawida*] oleiem łwątym wdzyćcznie łobye pomázał/ A łáłkę łwą takim hoynie nád nim záwždy okazał *LubPs* T5; *Leop Ex* 30/30; *HistHel* C4.

Szeregi: »pomazać a (i) poświęćić; pomazawszy poświęćić« = *ungere et sanctificare (sanctificareque) Vulg, PolAnt; ungere et consecrare Vulg; replere et ungere, ungere PolAnt* [*szyk 5:1*] (5;1): Pomázełz też nim [*olejem*] Aároná y łyny iego/ y poświęćiz ie/ że mi będą vrząd kápláńłłki łpráwiác. *Leop Ex*

30/30, *Lev* 8/12; *BibRadz Ex* 30/30, *Lev* 8/12, *Eccli* 45/17[18]; *BielKron* 33v. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

»pomazać i potwierdzić« (1): Chcąc tedy Dawid oznaymíc á vkázác wżemu ludu/ iż lyna Sálomoná przełożył ná krolestwo/ powołał wżytkich przełożonych y pośpolitych/ kápłanow y świeckich/ przed ktorými powthore kazał pomázác y potwierdzić Sálomoná ná krolestwo przed wżytкими *BielKron* 74. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

»wybrać albo pomazać« (1): Iżło było drzewo leśne áby sobie krolá wybráli álbo pomázáli nád fobą/ rzekli oliwie/ rofkázuy nam. *BielKron* 50v.

Przen (42) :

pomazać czym (1): ACżkolwiek othym dobrze wiem/ Iż [...] Kościół Święty krześcijánki/ niemoże ftać/ bes prawdziwych y wiernych Biskupow [...]: A wżakofz [...] nie to iest Biskup/ ktorego oleiem fmodliwym námázano. Ale tho iest Biskup prawdziwy/ kthorego pomázal Duch Święty prawdziwą náuką Ewánieliey świętey *KrowObr* 126v.

a) *O Chrystusie* (37) : Duch święty na mnie/ dlá tego pomázal mie/ ij kazatz vbogim bog ocietz poślál mie. *OpecŻyw* 39v; *Leop Luc* 4/18; *GrzegRóżn* B3, C3v; *BiałKat* 243v; [*Bóg Jezusa*] przyiawfzy go sobie zá Syná fwego włalnego/ y fobie go przez Ducha fwego ś. fpráwiwfy/ pomázal y mocą tákową [...] dárował *CzechRozm* 36, 119; *CzechEp* 274 [2 r.]; *WujNT Act* 4/27, s. 754 [2 r.].

pomazać czym (12): Nápifanó [!] iest w Dzieiách Apoftolńkich o Pánie Chryfście: Pomázal cię Pan Bóg/ nie pomázalci go oleie^m widómym/ ále dárém łálki/ co fye to w kościele widómym pomázánym [*lege: pomazanim*] znáczy *BiałKat* 243v. *Cf Zwroty*.

pomazać ku czemu (1): Duch Boży nádemną/ dla tego/ iż mię pomázal/ ku przepowiadaniu wefołego pofelítwá *KrowObr* 79.

pomazać na co (2): Tenże Prorok [*Izajasz*] w rozdziale 42. opowiadał: Iż Bog miał ducha fwego ná Mefyálzu położyć. V tegoż Proroká czytamy w rozdziale 61. Iż duch pánfki miał Mefyálzá/ ná vrząd zacny/ pomázác y poświęć. *NiemObr* 103. *Cf Ze zdaniem*.

Ze zdaniem celowym [w tym z zapowiednikiem: na to (1); *zawsze: aby*] (5): Iż dla tego Duch s. oftał nádemną/ á ná to pomázal mie/ ábych vbogim á profaczkom opowiadał táiemnice krolestwá fwego/ ábych leczył fercá fkrufzone/ á poimánym ábych opowiedał wyzwolenie ich. *RejPos* 293, 118v; *CzechEp* 217, 314; *WujNT Luc* 4/18.

W połączeniach szeregowych (2) *CzechRozm* 23; Ze nie bog był prawdziwy ktore^{so} Pánná poczęła y porodziła. Ale człowiek Iezus lyna Dawidow ktore^{so} Bog pomázal: Chriřtuřem y pánem vczyńił/ fynem fwym z niebá obwołał: y ná práwicy fwey/ dawfzy wżytkę zwierzchność poładził. *CzechEp* 310.

Zwroty: »pomazać Duchem (Świętym) (i mocą)« = *ungere spiritu sancto et virtute Vulg* [*szyk zmienny*] (6): *CzechEp* 311, 314; *CzechEpPORz* **4; *NiemObr* 103 [2 r.]; Ieřulá onego z Názárethu iáko pomázal Bog Duchem świętym y mocą: ktory chodził czyniác dobrze/ y vzdrawiáiąc wżytkie opánowane od dyablá *WujNT Act* 10/38.

»na królestwo pomazać« (1): iż on łam [Bóg] krolá tego [tj. Chrystusa] dáć miał/ krolem go łam vczynić y ná to królestwo/ hoyniey nád towarzysze ie⁸⁰ pomázac ftołicę iego vtwierdzić/ y narody mu w dziedziectwo poddać. *CzechRozm* 177v.

»pomazać olej(ki)em [czego]« = *ungere oleo PolAnt, Vulg [szyk zmienny]* (5): *RejPs* 68; *LubPs* M3; *BibRadz Hebr* 1/9; iż po Iezufie Chrifufie potomku Dawidowym/ ktorego raz Bog Pánem y Chrifufem vczynił/ y vrzędy te dwa przednieyfe nán włożył pomázawłzy go oleiem [sprawiedliwości nád towarzysze iego/ ábo dawłzy mu ducha procz miary/ iuz nigdy więcey/ w rzeczách Boskich á chwale Bożey duchowney służących/ [...] nie będzie żaden inzy Pośrzednik *CzechRozm* 181v; *WujNT Hebr* 1/9.

Szeregi: »pomazać a naznaczyć« (1): Iż duch Pánki odpoczywa nádemną/ dla tego iż mie Pan pomázal á nánaczył łobie/ á połtal mie pokornym opowiedać woley swoiey *RejPos* 244v.

»pomazać i poświęcić« [*szyk 2:1*] (3): Temu mowię człowiekowi [tj. Jezusowi] [...] wżyftko to vczynił. [...] y tego ták pomázal y poświęcił *CzechRozm* 23; *CzechEp* 342; *NiemObr* 103. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

b) *O darze łaski bycia chrześcijaninem* (4) :

W połączeniach szeregowych (3): *WujJud* 165v; *CzechEp* 125; ktory nas potwierdza z wami w Chrifufie/ y ktory nas pomázal/ ielci Bog: ktory też zápieczętował nas/ y dał zadátek Duchá w fercách náleznych. *WujNT 2.Cor* 1/21 [*przekład tego samego tekstu: WujJud*].

Zwroty: »Duchem Świętym pomazać« (1): On [Chrystus] ducha wziętego/ wedle obietnice/ od oycá [...] ná swoie wylał: ktorym ie wyuczyl/ oświecił y pomázal: áby ich Potym y infzych wierzących weń łzczerze/ y ná nim łamym przełstawiających toż pomázanie vczyło. *CzechEp* 125.

»pomazać olejem wesołości« (1): ták wielce vmiłował mie/ że okup krwi swoiey odliczył zá mie [...]. Pomázal mie oleiem wesołości ktorym on łam był pomázany/ ábym od pomázania był nánwany pomázánce á od Chryfufá/ Chrześcijaninem. *LatHar* 560.

3. *Zamazać, zatrzeć, żeby coś nie było widoczne* (1) : A ty ziemka gołpodo iuz cie też Bog żegnay/ A me poćciwe łprawy tu przed łwiątem zeznay [...]. A prołzę ielliby co ná tramie zołtało/ Pomáz/ boć więc tám kryłek bywało niemáło *RejZwierc* 271v.

4. *(Za)brudzić, (s)plamić [w tym: co (9)] (10)* : Piłżá drudzy że ony myłzy nie tylko że go [tj. biskupa] záiadłty/ ále y imię iego ná łciánách nápiłáne pomázaly y wygryzły. *BielKron* 285; *RejZwierc* 61; Vbior twoy nie zwiołżał ná tobie/ á nogá twoiá nie vćiełiká fię (przes) tę czterdziełci łat (*marg*) To ielł nie opádłty znog twoich boty/ záczył nie pomázaleł nog. (-) [*pes tuus non tumuit*]. *BudBib Deut* 8/4; [*Decoloro, ich beflecke. P. máżę/ pomázam. Volck* 123].

pomazać czym (4): Piernat żurem pomázal/ łmierdzi by z wychodu *RejZwierc* 140; *Notavit librum atramento, Pomázal/ Popłuskał xięgi incałtem. Mącz* 250c. *Cf pomazać czym komu; Zwrot.*

pomazać czym komu [sobie] (1): był tym mlekyem ied[no] piąt łobie niepomázal. *March*² D.

W porównaniu (1): Owa rownie z nim [*pijanica*] łiedzyeć iáko ná wychodzye/ A on wżyftko pomázal iáko łwiniá w łmrodzye. *RejWiz* 30v.

Zwrot: »łłotem pomazać« (1): *Collinere pro coinquinare* [...]. *łłotem pomázac. Mącz* 194c.

Przen (2) : małż tám mało tym imieniem [*tj. pasterza*] názwanych w Sárdis kthorzyby nie pomázáli odzienia łwego/ á iżby mogli zemną [*tj. Chrystusem*] chodźić w białym odzieniu ktorzyby tego godni byli. *RejAp* 36v.

Zwrot: »krwią pomazać« (1): Ze włzech łtron nieprzyziaciel/ podniołł ná mię [*tj. Polskę*] zbroię/ Chciałby mię krwią pomázác/ depcąc ziemię moię. *BielSat* Gv.

5. *Zhańbić, pokalać, zbezczęścić; polluere Vulg, PolAnt, Mącz, Calag; contaminare, peccare facere PolAnt; cloacare, delibare, impiare, inquinare, linire Mącz; maculare Calag [w tym: kogo, co (33)] (37)* : Delibare etiam, Pomázác/ Zelfromocić. Honestatem delibare *Mącz* 192b, 301d; *Calag* 81.

a. *Dopuścić się haniebnego, niegodnego czynu względem siebie lub otoczenia (29)* : *BibRadz* 2.*Esdr* 13/29; Włzytcy też przednieyfy offiárnicy y lud półpolity wielce zgrzełzyli wedle obrzydłóści pogáńfkich/ á pomázáli kościół Iehowy ktory on był łobie poświęcił wlerufzalimie. *BudBib* 2.*Par* 36/14; *SkarJedn* 392; płącżę zá grzechy moie/ iżem łwe łumnienie y dułżę tak piękńą ze chrztu ł. krwią Bożą obmytą łzkárádzie grzełżąc/ pomázála *SkarŻyw* 312, [237], 263, 487.

pomazać czym (19): *RejWiz* 5v; [*mówi Bóg*:] oddam dwoiáko zá niepráwósci ich/ y zá grzechy ich/ iż pomázáli ziemię moię trupy obrzydliwóści łwoiey *BibRadz* *Ier* 16/18, *Ier* 3/9; Gdy ábowiem prółfz/ áby było poświęcóné w tobie imię Bożé: łtrzeż że łye thego/ áby go nie pomázal krzywoprzyłýęłtwem/ łprołńą mówą/ máctwem/ y wielomówłtwem proźnym *BiałKat* 206; Bo tego łtanu [*biskupiego*] nie godzien ten/ ktory Bilkupłtwo cudzołłstwem pomázal *SkarJedn* 132; *SkarŻyw* 90, 473; co dáléy rzeczemy o tym/ co nád łmierć ciężłżą czyni niewolą/ że kościóły Bogá żywego/ wiárą páná Iezulá Kryłtułá poświęcóné/ łprołńym Máhometckim pomáże obrzędem? *OrzJan* 19. *Cf Zwroty*.

Zwroty: »czystość pomazać« (1): corkęł gołpodárłką ták zwiodł/ y łprołńieł łwoię y iey czyłtość pomázal: Óciec tu iey przychodzil/ powiádáiąc łfz brzemienną z ciebie łełł *SkarŻyw* 184.

»grzechetti pomazać« (1): Tego [*niebezpieczeństw życia*] twéy wdźięczńéy dźięwce bać łye iuż nie trzebá/ Która w łwych młodych leciéech wziętá łełł do niebá: Zadnych frálunków tego łwiátá nie doznawłzy/ Ani grzéchem dułży łwéy drogiey pomázawłzy. *KochTr* 23.

»hańbą pomazać« (1): Przy źenie miał [*Komodus cesarz*] CCC [= *trzysta*] miłłnic/ krom łiołtr ktore háńbámi pomázal. *BielKron* 150.

»siebie [czym] pomazać« (1): A nyemáyałz [*luteranie*] oczu pełnych cudzołłstwá? gdy łyebye y ine ludźye Bogu połlubyone/ domńimánym małżeńłtwem pomázáli. *KromRozm* I D4v.

»sprołnie pomazać« (1): *SkarŻyw* 184 *cf* »czystość pomazać«.

Szereg: »pomazać, (i) splugawić« (2): Cloacare, obsoletum pro inquinare, Pomázác [!]/ Splugáwić. *Mącz* 58a; Ani pobudki cíelełne w człowiecze łpráwiedliwym/ nie mogą namńiey pomázác y łplugáwić vczyńkow duchá łego *WujNT* 547.

W przen (9) : ále tá cześ v ludzi y przodkowánie ktore zńim [*tj. urzędem papieskim*] idzie/ wwieść może/ łfz łię wtym podnieść kto y vkochác y cźci prágnieniem pomázác ferce łwe może. *SkarŻyw* 473.

Zwroty: »pomazać krwią« = *zbezczęścić jakieł miejsce zbrodniq, sanguine linere Mącz (2)*: Powiedzyal [*syn Priama Helenus, który oddal się w ręce Grekom*] iż mu ták bogowie rołkazáli vczyńić/

gdy brát moy kościół ich pomázał krwią niewinną [tj. *zabił w świątyni Achillesa*] *BielKron* 59; *Mącz* 194.

»pomazać ręce krwią« [w tym: „swoje” (3), „sobie” (2)] = *być winnym czyjejś śmierci* [szyk zmienny] (6): pomázali łobie byli Zydowie ręce krwią niewinną Prorocką y Bożych wybrańcow/ zwłafzczá świeżo/ gdy Páná Kryftulá/ po nim Szczepaná/ y obá Iákubá [...]/ pomordowali. *BielKron* 146; *Krol im ná tho* [tj. *na zarzut, iż brata Zbigniewa wygnał, a nie zabił*] powiedział/ iż Boże thego nieday abych miał ręce łwoie brácką krwią pomázáć. *BielKron* 351v, 19, 299v; *RejZwierc* 191; iż *Krolowie Polšcy* do tego czáfu krwią niewinnych ludzi ręku łwych/ nie pomázali *NiemObr* 20.

b. *Złamać, przekroczyć zasady prawa bożego* (4) : *TarDuch* A5v; *Wyłucha* mnye Bog moy zniży ty wlfeteczne A nawyęcey przeto iż to okazáli/ Ze łwyęty Tełtáment yego pomázali *LubPs* Ov; *RejPos* [226]; [Strzeżćie Soboty moiey. ktoby iá pomázáł; Smierćią niech vmrze *HerbNauka* p7 (*Linde*)].

W połączeniu szeregowym (1): ktory [papież] Iezufowe wltáwy odłóżył/ pomázáł/ wyłzpoćił/ wykręćił/ odmienił/ á łwe ná tho mieyłce połtánowił *CzechRozm* 81.

c. *Skarać pohańbieniem* (1) : pokáził w gniewie łwoim [*Pan*] wlfyckie obronne budowania pány *Iudłkiey* y zrzucił ná ziemię/ pomázáł krolełstwo y *Kxiążętá* iego. *Leop Thren* 2/2.

Synonimy: **1.** *nasmarować, natrzeć, posmarować, potrzebć*; **b.** *poświęćić*; **2.** *mianować, naznaczyć, poświęćić, powołać*; **3.** *zetrzeć*; **4.** *pokalać, popługawić, popluskać, popryskać, zbrudzić*; **5.** *oszkardzić, oszpecić, pohańbić, pokalać, posromocić, splugawić, zelżyć, zesromocić, zhańbić*.

Formacje współrdzenne cf *MAZAĆ*.

Cf **POMAZANIE, POMAZANY**

ZCh, SBu